

Radicaal verantwoordelijk

door *Yvon de Vries*

Dankjewel voor je brief, Michiel.¹ Je schrijft dat je het #BlackLivesMatter-protest op de Dam, en dus ook de visuele beleving ervan, grotendeels hebt gemist, omdat je pas in de avond ter plaatse was. Maar denk je niet dat het beleven van een protest nog veel meer belangrijke aspecten heeft dan alleen dat visuele? Ik denk van wel. Misschien heeft ook het missen van die andere aspecten wel bijgedragen aan jouw verwondering, waar je over schrijft. Om die reden krijg ik niet helemaal een helder en concreet beeld van jouw antwoord op Rosa's vraag; wat er volgens jou precies met de verwondering gebeurt zonder het visuele. Maar dat maakt niet uit. Ik bewonder je brief zelfs. Want volgens mij heb je terecht en op een elegante manier de briefwisseling een andere richting in gestuurd en het onderwerp aan de actualiteit gekoppeld.

Ik vind het bewonderenswaardig hoe je inzichten hebt opgedaan ten aanzien van het onrecht van (institutioneel) racisme. Door je te verwonderen en vervolgens kennis op te doen, open je een deur naar een nieuwe wereld en leer je die een beetje beter begrijpen; je beschrijft het als het leren van een nieuwe taal. Ook dat is in feite waar het protest op de Dam toe opriep. Kijk maar links op de foto die bij jouw brief zat. Zie je dat witte bordje? Er staat 'LEARN'.

Ook ik heb de afgelopen weken bijgeleerd. Maar om eerst antwoord te geven op jouw vraag: ik heb dat niet ervaren als het leren van een nieuwe taal. Wat ik wel heb geleerd is dat ik verantwoordelijk ben voor het gebruiken van de taal die ik al beheers. Voorheen ging ik er zonder meer vanuit dat ik me bij wijze van spreken op mijn zwijgrecht kan en mag beroepen. Hoe zeer ik ook solidair ben met de demonstranten die met hart en ziel voor rechtvaardigheid opkomen en tegen racisme betogen, ik denk dat ik het op een bepaalde manier onbewust vanzelfsprekend achtte dat het verzwijgen van die solidariteit niks over mijn solidariteit zelf zegt.

Maar door mijn omgeving werd ik geconfronteerd met een ander perspectief hierop en, net zoals jij, ben ik gaan proberen dat andere perspectief te begrijpen. Het kwam er op neer dat mijn eigen zienswijze vrij naïef was, omdat ik me eigenlijk nog niet goed genoeg had verdiept in de overtuiging die de mijne tegensprak. Toen ik dat wel deed, leerde ik dat ik verantwoordelijk ben voor het kenbaar maken van mijn standpunten. En als ik mijn standpunten niet kenbaar maak, ben ik daar ook verantwoordelijk voor. Die keuze is aan mij.

Aan de hand van Sartres beroemde werk *L'Existentialisme est un humanisme* zal ik wat over die keuze zeggen, om hopelijk te verduidelijken wat ik heb geleerd. Sartre zei dat je vrij bent om welke keuze dan ook te maken, maar dat je radicaal verantwoordelijk bent voor die keuze. Want aan de ene kant definiëren jouw keuzes *jouw* bestaan als mens, maar tegelijkertijd draag je een zekere verantwoordelijkheid voor de mensheid *als geheel*. Uit een keuze die iemand maakt spreekt namelijk een bepaalde goedkeuring voor die specifieke keuze. Wanneer ik er dus voor kies om te zwijgen over mijn standpunten ten opzichte van institutioneel racisme, draag ik in zekere zin een bepaald waardeoordeel uit: het is oké om te zwijgen wanneer het over institutioneel racisme gaat. En dat is nu precies niet hoe ik er eigenlijk in sta.

Je stelt me nog een tweede vraag, Michiel, en ik denk dat je wilt weten hoe de verwondering, zoals Chomsky die bedoelde, in verband staat met mijn leerproces. Wat hij volgens mij zegt is dat we niet moeten vergeten om ons te verwonderen over wat we vanzelfsprekend achten. Het zou namelijk zomaar kunnen dat zelfs onze diepste overtuigingen niet kloppen. Wie zich niet verwondert over de wereld en over andere perspectieven op het leven, blijft steken in aannames, vooroordelen en eeuwig gelijk. Zodra we het aandurven om onze zekerheden een moment los te laten, om die vanzelfsprekendheden de kans te geven om daadwerkelijk voor zich te spreken, pas dan wordt het (misschien) mogelijk om te weten wat werkelijk voor zich spreekt. We moeten dus in de eerste plaats bereid zijn om ons te verwonderen, en voor die bereidheid dragen wij zelf een verantwoordelijkheid.

Ik vraag me af hoe anderen denken over individuele verantwoordelijkheden als het gaat over zoiets boven-individueels als institutioneel racisme.

Yvon

¹ Bij de aanhef van deze brief stuitte ik op een probleem van formele aard. Ik heb dus ook een formele oplossing gekozen en de aanhef helemaal weggelaten. Het probleem is als volgt. Deze brievenreeks is geen correspondentie tussen twee personen, maar elke brief is door iemand anders geschreven. Ik reageer op Michiels brief, wetende dat niet Michiel, maar Nugah op mijn brief zal reageren. Dit voelt een beetje gek, want in wezen maakt dit de (schriftelijke) dialoog onmogelijk: sommige vragen die ik voor Michiel heb, kan Nugah namelijk moeilijk beantwoorden.